

fragment uit: Joep Stapel, *De onzichtbare*, Meulenhoff 2022

Een deken van vuil en sliertig dons lag over de velden, alsof iemand deze ochtend aan het oog wilde onttrekken. In plassen langs de weg dreef rottend blad. Bert zette zijn kraag op en wandelde in de richting van het bos.

Na een halfuur verliet hij het pad en klauterde tussen gladde stammen een heuveltje op. Mist parelde in zijn wenkbrauwen, het bos druppelde, de organische smurrie smakte onder zijn schoenen. Nergens geritsel van leven, alleen zijn eigen gehijg.

Bij een kale vlier daalde hij af in een ondiepe kom, hij liet zich wat stram op het glibbermos zakken, schoof op zijn billen naar voren tussen de struiken.

Krammen van verroest metaal vormden een ladder. Twee meter lager stond hij stil in een laagje water en probeerde de ruimte te voelen. Vochtig beton, de champignons van het verval, had iemand ooit gezegd. De kou was hier killer dan boven in het bos.

Er lagen proppen wc-papier en gebruikte condooms, maar in al die jaren, al die ochtenden dat hij langs de ladder omlaag was geklommen had hij nooit iemand gezien. De wereld scheen onbereikbaar ver. Hij keek omhoog naar de vliertakken in het grijze licht en stelde zich voor dat iemand de bunker afsloot. Kleurloos duister, poriën die naar lucht happen. In een ruimte zonder dimensies verloor je je afmetingen. Je werd van je lichaam ontdaan.

Om de bunkerkou uit zijn botten te drijven stapte hij op de terugweg stevig door. Aan de einder stak het rijtje populieren de loodlucht in, daar waar het schitterde was de boerderij. Nog verder weg lag de stad, waarvan je bij helder weer de fabrieksschoorstenen kon zien walmen. In de berm stond de oude grenspaal, stomp en kort, maar waar de grens precies liep wist niemand, het deed niet meer ter zake. De ganzen maakte het niks uit: hoog boven hem, een vlucht grijze ganzen, vliegende vaandel van de herfst.

Iedere ochtend voor het ontbijt maakte hij een wandeling, door de polder, naar de rivier, langs de bosrand of naar de bunker; nooit in de richting van het dorp. Twee keer kruiste hij de grens, welke route hij ook koos; twee keer tijdens zijn ochtendwandeling bevond hij zich in twee landen tegelijk, of in geen een.

Tot de grensposten werden opgeheven was Bert douanier geweest. Hij had zich laten omscholen tot politieagent, kort als beveiliging gewerkt, daarna was hij afgekeurd. Toen pas, na zijn vijftigste, was hij met zijn beelden begonnen.

Zijn eerste beeld was de stronk van een omgezaagde eik, midden op het erf, die hij met een bijl had bewerkt.

Zijn tweede beeld was een gebarsten potkachel die hij had gehecht met prikkeldraad. Hij liep het grindpad op, onder zijn zesde werk door, een boog van gewapend beton die hij van onder tot boven had bekleed met spiegelscherven. Het effect was opmerkelijk, een baken dat je zelfs op een bewolkte dag als vandaag van verre kon zien schitteren. De aanblik van zijn boog bezorgde hem onveranderlijk een machtsgevoel: dit had hij gemaakt, met zijn blote handen. Hij droeg de littekens van het glas. Soms stopte er een verbaasde automobilist, die hij dan narrig maar stiekem trots van zijn erf joeg.

Hij passeerde de bewerkte boomstronk, de roestige zonnewijzer (zijn elfde object) en de uitgebrande Landrover (ongelukje) en liep langs de voormalige stallen, waarin hij zijn atelier had, naar het woonhuis. Langs de muur leidde een trapje naar het smalle bordes, een soort snorretje van steen waarmee het gebouw zich deftiger voordeed dan het was.

Hij voelde aan de bovenste trede, die loszat en vochtig was. De spijkers aan de muurkant waren weggeroest. Waarom het hout van deze trede sneller rotte dan de andere vier was hem een raadsel. Hij was van plan een nieuwe trap te metselen, van rode en zwarte baksteen. In zijn atelier stond een kuip met schelpen, waarmee hij mozaïeken wilde inleggen. Hij beklom het trapje en testte met zijn volle gewicht de rotte tree; het gekraak klonk als een vermaning.

Binnen hield hij zijn jas aan. Zijn wandelschoenen verruilde hij voor werklazzen met stalen neuzen. Hij tikte routineus tegen de schakelaar van de transistorradio, ontstak een grote pit en brak vier eieren in de koekenpan, hij gooide het koffiefilter van gisteravond weg en liet water in de kan lopen, vijf streepjes, drieënhalve lepel, bol. Daarna sneed hij dikke plakken van het brood dat op tafel stond uit te wasemen. Hij had het die ochtend uit de broodbakmachine geklopt, op de gaten van de kneedvleugels na was het gaaf. Vroeger bakte hij met de hand. De machine had hij van zijn zoon gekregen, je vulde hem de avond tevoren met meel en water en dankzij de timerfunctie was het brood om zes uur klaar. Gewekt worden door de geur van vers brood, dat maakte veel goed.

‘Met een oecumenische bijeenkomst in de Zweedse stad Lund wordt vandaag de herdenking van vijfhonderd jaar Reformatie ingeluid. Ook paus Franciscus zal hierbij aanwezig zijn,’ zei de radio.

Hij sneed de uitsmijter met de spatel doormidden en legde de ene helft op het brood. Hij zette het bord op een houten dienblaadje, luisterde met een hand aan de kan naar de laatste reutels van de koffie, spelend met de sleutelbos in zijn broekzak, schonk een mok vol en plaatste die naast het bord.

Op het bordes stond hij stil. Hij balanceerde het dienblad op één hand en haalde een pakje Camel uit zijn jaszak. Met zijn lippen trok hij er een sigaret uit. Terwijl hij inhaleerde keek hij in de verte, voorbij de spiegelpoort trok de mist op.

De afgelopen dagen had hij een object voltooid en in de beeldentuin geplaatst, het proces kostte hem telkens weer moeite, nog altijd, de juiste balans tussen willekeur en raffinement, daar ging het om, de chaotische vanzelfsprekendheid van een ruïne. Hij twijfelde nog. Ook over de titel – *Psyche*, een mooi woord, het betekende ‘vlinder’ had hij ergens gelezen. Vaak twijfelde hij zo lang dat hij de titel tenslotte maar liet zitten. Uiteindelijk was het leven naamloos. Hij zou er dadelijk een laatste blik op werpen, dan kon hij beginnen met iets nieuws.

Zo werkte hij altijd: zonder erbij na te denken begon hij iets te maken, in beweging gebracht door een voorwerp of een plek of een materiaal, zoals je aan een droom begon, hij liep vast, sjarde en wrikte, produceerde hopen afval, werd wanhopig en vond ten slotte een oplossing, of maakte er het beste van. Ploeteren en hopen. Stress en zelfhaat nam hij op de koop toe. Het was een beroerde werkwijze, maar een plan maken lukte hem gewoon niet. Zijn twijfel aan het resultaat was chronisch. Wat zou zij ervan vinden? Hij was haar naam vergeten. Ze kwam nog een keer langs, had ze gezegd. Of ze zou bellen voor een afspraak. Stel je voor, zijn werk in een galerie. Hij was verbaasd geweest, geïntimideerd. En trots, dat ook, natuurlijk. Met de sigaret in zijn mondhoek en het dienblad voor zich uit stapte hij het bordes af. Hij liep hier dagelijks, zijn lichaam kende iedere centimeter van het terrein met de nauwkeurigheid van een theodoliet. Een schok voer door hem heen toen hij door de rotte trede zakte. Hij probeerde zijn balans te hervinden, maar de voorwaartse impuls was sterker. Zijn been brak door het vermolmd hout, hij maakte een halve schroef en tuimelde voorover, het dienblad vloog door de lucht. Elke spier in zijn lijf zette zich schrap. Een vuurpijl ging af in zijn brein. Daarna werd alles zwart.

